

Nr 14.

Av herr Sten, om utredning av vissa jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem.

Arbetstids- och semesterlagstiftningen kan sägas ha den dubbla uppgiften att medverka till en bättre hushållning med folkmaterialiet, alltså till den produktiva verksamhetens vidmakthållande och utveckling, och att skapa möjligheter för alla att mera allsidigt utveckla sig själva och göra sig delaktiga i den mänskliga kulturen. Den är sålunda icke att betrakta som en tunga för närings- och samhällslivet, utan som ett naturligt medel i dess utveckling.

Strävandena ha också gått i den riktningen att allt fler samhällsmedborgare böra bli delaktiga i denna lagstiftnings skydd och förmåner. Arbetstidslagstiftningen har tid efter annan kompletterats för särskilda grupper, såsom lantarbetare, handelsanställda, sjöfolk o. s. v. Och semesterlagstiftningen har omarbetats i syfte att i densamma inrymma t. ex. skogsarbetare och andra säsongarbetare eller arbetare med växlande arbetsgivare. Nu sysslar arbetstidsutredningen med hithörande problem, och resultatet av dess arbete torde efter hand komma att föreläggas riksdagen. Även en utvidgning av semesterlagstiftningen står på dagordningen, och nämnda utredning har erhållit i uppdrag att jämväl utarbeta förslag som förnämligast åsyfta en förlängning av semestertidens längd till tre veckor. Som redan anförts står denna tanke icke i strid med de aktuella och säkerligen även för framtiden betydelsefulla strävandena att öka produktionen. Den bör i stället ingå som ett viktigt led i arbetet på att skapa betingelser för en sådan utveckling med avseende på hushållningen med den mänskliga arbetskraften.

Emellertid ställes man i detta sammanhang inför stora problem, berörande sådana grupper i samhället som ha sådant arbete och sådan ställning, den må nu betraktas som arbetarens eller företagarens, att frågan icke är löst med ett lagbud. Detta gäller framför allt de i jordbrukets hushålls- eller ladugårdsarbete sysselsatta hustrurna och döttrarna. Den omständigheten, att det även kan gälla andra grupper, t. ex. andra hemarbetande kvinnor eller bland mindre företagare på industriens och hantverkets område, kan icke få hindra att ett betydelsefullt specialproblem på området angripes.

Frågan om beredande av skälig arbetstid och semesterledighet åt den del av jordbrukets arbetande krafter som icke är att räkna som anställda lönearbetare sammanhänger givetvis i stort med att jordbruksnäringen beredes med annan produktiv verksamhet likvärdiga villkor. Strävandena äro in-

riktade härpå, såväl i form av skapande av harmoniskt sammansatta brukningsdelar av så vitt möjligt idealisk storlek som genom en prissättning på jordbrukets produkter, som möjliggör en med andra näringar likvärdig arbetsinkomst och levnadsstandard. Men man kan uppenbarligen icke vänta på att arbetstids- och semesterfrågorna längs dessa vägar skola lösa sig av sig själva. Jordbrukets yttre omgestaltning är enligt alla officiellt fastslagna kalkyler, som ligga till grund för igångsatta och pågående åtgärder, en process på ganska lång sikt. Å andra sidan kan man icke uppskjuta av tidsförhållandena betingade förbättringar av arbetarnas och liknande gruppers semesterförmåner till dess bättre förutsättningar skapats för att dessa förmåner skola bli verklighet även för de stora grupperna av småföretagare och inom familjen arbetande krafter på ett så betydelsefullt produktionsområde som jordbrukets. Det framstår därför som en tvingande nödvändighet att vidtaga särskilda åtgärder för att, speciellt när det gäller semestern, åstadkomma en reell »likhet inför lagen». Även om förhållandena efter hand blivit bättre, är det uppenbart att en alltför snabb förslitning av särskilt den kvinnliga arbetskraften på detta område ägt och äger rum. De ofrånkomliga sociala skadeverkningarna av den — sett på längre sikt ekonomiskt och därmed även socialt riktiga — folkomflyttning av väldiga mått, som pågått och pågår mellan olika näringsområden inom nationen, ha i allt för många fall gått ut över dem som stannat kvar och utfört sitt icke blott samhällsnyttiga utan även livsviktiga arbete utan regelbundna avbrott, per dygn, vecka eller år räknat.

I samband med de anordningar, som tillkommit i form av husmoderssemester och semesterhem, har det omvittnats att det varit första gången under flera årtiondens pliktroget och uppoffrande arbete som den eller den jordbrukarhustrun erhållit någon veckas vila. Man kan då skapa sig en föreställning om antalet av dem som aldrig erhållit ens detta enstaka tillfälle eller blivit i tillfälle att uttala sig offentligt i saken.

Hur problemet skall angripas och lösas är givetvis svårt, för att icke säga omöjligt att angiva. Här om någonsin är det gamla ordet tillämpligt: Jag vet icke om det är möjligt, men jag tror att det är nödvändigt. Olösligt kan det icke vara. Men det synes vara av omständigheterna påkallat att en särskild utredning utföres jämsides med att ändringarna i semesterlagen utredas och utarbetas. Den kunde vara påkallad redan för att skapa möjligheter för denna grupp att få semester i den omfattning gällande lag stadgar. Men en förlängning av semestertiden gör det, framför allt rent psykologiskt, så mycket nödvändigare.

Det material som kan föreligga, exempelvis erfarenheterna från de s. k. arbetsblocken — som i huvudsak torde ha avsett att ersätta den manliga arbetskraften inom jordbruket vid beredskapsinkallelser — hemvårdarinneinstitutionen, vilkens utvidgning för landsbygdens vidkommande till att omfatta även tillfällig avlösning i ladugårdsarbete varit på tal, samt den

redan nämnda husmoderssemestern, kan möjligen vara till någon ledning. En åtgärd i erforderlig omfattning skulle emellertid sannolikt kräva en alldeles speciell organisation, genom vilken kvinnlig och manlig ungdom i de jordbrukarhem, där sådan ännu finnes utöver det egna behovet, lant- och skogsarbetare samt deras hustrur, pensionärer o. s. v. ställde sig till förfogande för att avlösa jordbrukarnas i hushåll och ladugård arbetande hustrur och döttrar, som eljest icke kunna beredas semesterledighet. På grund av den fortgående utvecklingen i riktning av att även männen taga hand om ladugårdsarbetet torde problemet icke böra avgränsas till att enbart gälla den kvinnliga arbetskraften.

Denna antydning om efter vilka linjer en lösning kan vara att finna behöves icke frammana bilden av en stor statlig organisation och därigenom verka avskräckande. Med all sannolikhet kunna enkla och smidiga former för en frivillig organisation, under berörda sammanslutningars eller hushållningssällskapens ledning, åstadkommas för ändamålet. Problemet utvecklade art och den stora samhällsnyttan av en lösning, icke minst därigenom att sådana som eljest icke kunna bli delaktiga av de förmåner semesterlagstiftningen avser att trygga skulle på ett helt annat sätt än nu kunna uppskatta värdet härav, till båtnad för stämningen inom nationen mellan olika samhällsgrupper, utgöra under alla förhållanden ett starkt motiv för att en utredning verkställes genom det allmännas försorg. Utredningen torde böra anförtros representanter för berörda grupper, alltså i första hand jordbrukarhustrurna, jordbrukarna och jordbrukarungdomen, lant- och skogsarbetarna samt för de nämnda områden där för frågans bedömande värdefulla erfarenheter kunna ha inhöstats.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av i hushåll och ladugård arbetande jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem.

Stockholm den 16 januari 1950.

H. Sten.
